

**МІНІСТЕРСТВО ОСВІТИ І НАУКИ УКРАЇНИ
БІЛОЦЕРКІВСЬКИЙ НАЦІОНАЛЬНИЙ АГРАРНИЙ УНІВЕРСИТЕТ
ІНСТИТУТ РОЗВЕДЕННЯ І ГЕНЕТИКИ ТВАРИН ім. М.В.ЗУБЦЯ НААН
ПОЛІСЬКИЙ НАЦІОНАЛЬНИЙ УНІВЕРСИТЕТ
СУМСЬКИЙ НАЦІОНАЛЬНИЙ АГРАРНИЙ УНІВЕРСИТЕТ**

МАТЕРІАЛИ

Всеукраїнської науково-практичної конференції

**«Генетичні і селекційні аспекти інтенсифікації
виробництва і переробки продукції тваринництва»,
присвяченої 90-й річниці від дня народження видатного вченого-
селекціонера, доктора с.-г. наук,
члена-кореспондента УААН, професора
МИКОЛИ ЗАХАРОВИЧА БАСОВСЬКОГО**

6 травня 2025 року, м. Біла Церква

Біла Церква
2025

Генетичні і селекційні аспекти інтенсифікації виробництва і переробки продукції тваринництва: матеріали Всеукраїнської науково-практичної конференції, присвяченої 90-й річниці від дня народження видатного вченого-селекціонера, доктора с.-г. наук, члена-кореспондента УААН, професора Миколи Захаровича Басовського (Біла Церква, 6 травня 2025 р.). – Біла Церква: БНАУ, 2025. – 76 с.

РЕДАКЦІЙНА КОЛЕГІЯ:

Шуст О.А., д-р екон. наук, професор

Недашківський В.М., д-р с.-г. наук, професор

Димань Т.М., д-р с.-г. наук, професор

Варченко О.М., д-р екон. наук, професор

Мерзлов С.В., д-р с.-г. наук, професор

Ставецька Р.В., д-р с.-г. наук, професор

Жукорський О.М., д-р с.-г. наук, професор, академік НААН

Хмельничий Л.М., д-р с.-г. наук, професор

Кочук-Ященко О.А., канд. с.-г. наук, доцент

Старостенко І.С., канд. с.-г. наук, доцент

Ткаченко С.В., канд. біол. наук, доцент

Бабенко О.І., канд. с.-г. наук, доцент

Титаренко І.В., канд. с.-г. наук, доцент

Клопенко Н.І., канд. с.-г. наук, доцент

Судика В.В., канд. с.-г. наук, доцент

Славінська О.В., начальник редакційно-видавничого відділу БНАУ

Відповідальні за випуск: **Ставецька Р.В.**, завідувач кафедри генетики, розведення та селекції тварин БНАУ, д-р с.-г. наук і **Клопенко Н.І.**, доцент кафедри генетики, розведення та селекції тварин БНАУ, канд с.-г. наук

До збірника ввійшли матеріали і тези доповідей учасників Всеукраїнської науково-практичної конференції «Генетичні і селекційні аспекти інтенсифікації виробництва і переробки продукції тваринництва», присвяченої 90-й річниці від дня народження видатного вченого-селекціонера, доктора с.-г. наук, члена-кореспондента УААН, професора Миколи Захаровича Басовського (6 травня 2025 р., Білоцерківський національний аграрний університет). Тексти публікуються в авторській редакції. Відповідальність за зміст поданих матеріалів та точність наведених даних несуть автори.

Ел. адреса: rozvedenya@ukr.net

УДК 636:575(092)

Ставецька Р. В., д-р с.-г. наук

Білоцерківський національний аграрний університет

rstavetska@gmail.com

БІОГРАФІЯ ТА ТВОРЧИЙ ДОРОБОК ВІДОМОГО ВЧЕНОГО-СЕЛЕКЦІОНЕРА МИКОЛИ ЗАХАРОВИЧА БАСОВСЬКОГО (1935-2007)

Виділено основні етапи життєвого шляху і напрями наукового доробку доктора сільськогосподарських наук, професора, члена-кореспондента УААН Миколи Захаровича Басовського.

Ключові слова: розведення і селекція тварин, великомасштабна селекція, наукова школа.

Stavetska R. V., doctor of agricultural sciences

Bila Tserkva National Agrarian University

BIOGRAPHY AND CREATIVE WORK OF THE FAMOUS SCIENTIST-BREEDER MYKOLA ZAKHAROVYCH BASOVSKY (1935–2007)

The main stages of the life path and directions of the scientific work of the Doctor of Agricultural Sciences, Professor, Corresponding Member of the Ukrainian Academy of Agricultural Sciences Mykola Zakharovych Basovsky are highlighted.

Key words: animal breeding and selection, large-scale selection, scientific school.

Микола Захарович Басовський народився 7 липня 1935 року у селі Телепине Кам'янського району (тепер Черкаського району) Черкаської області. Його батьки Захарій Якович і Ірина Федорівна були селянами і все життя працювали в колгоспі – із 1930 до 1968 р. Микола Захарович добре навчався в школі, яку закінчив у 1953 р. У 1954 р. вступив до Ленінградського сільськогосподарського інституту на зоотехнічний факультет, який закінчив із відзнакою у 1959 р. Після закінчення інституту три роки Микола Захарович працював зоотехніком із племінної справи в Кокчитавському обласному управлінні сільського господарства (Казахстан). У період 1962–1965 рр. – аспірант Всесоюзного науково-дослідного інституту розведення і генетики сільськогосподарських тварин (ВНДІРГТ) у м. Пушкін Ленінградської області; 1965–1971 рр. – старший науковий співробітник, 1971–1988 – завідуючий лабораторією популяційної генетики у ВНДІРГТ.

У 1965 р. Микола Захарович захистив кандидатську дисертацію на тему «Використання електронно-обчислювальних машин у племінній роботі», а у 1971 році – докторську дисертацію на тему «Підвищення ефективності селекції молочної худоби шляхом використання обчислювальної техніки і генетико-математичних методів». У 1976 р. отримав вчене звання професора зі спеціальності «Генетика».

У 1988 р. професор Микола Захарович Басовський був запрошений до Білоцерківського сільськогосподарського інституту ім. П.Л. Погребняка. Під час підвищення кваліфікації у Ленінградському сільськогосподарському інституті на початку 1988 року доцент нашого університету Михайло Самойлович Ківа познайомився із Миколою Захаровичем. Михайло Ківа згадував, що під час стажування Микола Захарович у 4-годинній розмові виклав останні досягнення теорії і практики молочного скотарства світу, Європи і СРСР, він розповідав про новий напрямок у роботі із молочною худобою – великомасштабну селекцію, наголошуючи, що без використання комп'ютерних технологій впровадити ідею великомасштабної селекції у практику неможливо. Михайло Ківа був вражений науковими здобутками, рівнем ерудованості і високою інтелігентністю Миколи Захаровича, тому запросив його переїхати до Білої Церкви і працювати у Білоцерківському сільськогосподарському інституті. М.З. Басовський після нетривалих перемовин і роздумів із родиною облишив обжите місце у місті Пушкін і переїхав на свою історичну батьківщину – Україну до міста Біла Церква, де у сільськогосподарському інституті посів посаду завідувача кафедри розведення сільськогосподарських тварин та генетики (1988–1999 рр.). У 1992 р. був обраний членом-кореспондентом Української академії аграрних наук.

Микола Захарович разом із новими науковими ідеями привіз і комп'ютерні селекційні програми, у зв'язку із чим у Білоцерківському с.-г. інституті було придбано перший комп'ютер, на якому він спершу працював сам, а потім навчив співробітників.

Наукові праці Басовського М.З. присвячені теоретичним і практичним питанням селекції молочної худоби, були створені оригінальні генетико-математичні моделі та програми для ЕОМ, запропоновані методи визначення племінної цінності тварин, оцінки результатів добору і підбору як за чистопородного розведення, так і схрещування; моделювання селекційно-генетичних процесів у популяціях молочної худоби; організація великомасштабної селекції у молочному скотарстві. Також Микола Захарович приділяв увагу проблемі збереження генофонду аборигенних порід, оптимізації генеалогічної структури популяцій і накопиченню замороженої сперми бугаї-плідників та ембріонів корів-рекордисток, які мають породне значення.

Микола Захарович Басовський є автором ряду фундаментальних наукових праць (загалом 170), серед яких підручники, монографії і довідники. Як педагог він започаткував наукову школу селекціонерів вищого ґатунку. Безпосередньо під керівництвом Миколи Захаровича Басовського було захищено 20 кандидатських дисертацій та 8 дисертацій на здобуття наукового ступеня доктора наук. Зокрема у Білоцерківському с.-г. інституті (пізніше – Білоцерківському держаному аграрному університеті) кандидатські дисертації успішно захистили Дубін А.М., Ткаченко М.В.,

Буштрук М.В. і Хомяк О.А., докторські дисертації – Рудик І.А. і Дубін А.М. Варто зазначити, що під керівництвом М.З. Басовського вперше із часу заснування кафедри у 1932 році були підготовлені і захищені докторські дисертаційні роботи. У ВНДІРГТ (м. Пушкін) під керівництвом М.З. Басовського успішно захистили докторські дисертації відомі в Україні вчені Власов В.І. (працював в Інституті аграрної економіки УААН, м. Київ), Вінничук Д.Т (НУБіП, м. Київ) і Пелехатий М.С. (Поліський національний університет, м. Житомир).

Нині наукову діяльність Микола Захаровича продовжує його син – Басовський Дмитро Миколайович, канд. біол. наук, ст. наук. сп., який працює на посаді завідувача лабораторії інформаційних систем племінного тваринництва в Інституті розведення і генетики тварин імені М. В. Зубця НААН та невістка – Бірюкова Ольга Дмитрівна, доктор с.-г. наук, ст. наук. сп., завідувачка лабораторії розведення молочної худоби цього ж інституту.

Сучасники Миколи Захаровича описують його як людину великого розуму, інтелектуала, ерудита, схильного до філософських узагальнень і передбачень, який чудово володів українською мовою, навіть проживаючи поза її межами більше 30 років.

Колектив кафедри генетики, розведення та селекції тварин Білоцерківського національного аграрного університету високо цінує науковий і творчий геній доктора сільськогосподарських наук, професора, члена-кореспондента УААН Миколи Захаровича Басовського, завідувача нашої кафедри у 1988–1999 рр. і намагається розвивати його напрацювання.

Список літератури

1. М. З. Басовський, доктор сільськогосподарських наук, професор, член-кореспондент УААН (науковий та життєвий шлях) / Р.В. Ставецька та ін. Біла Церква: Білоцерківський національний аграрний університет, 2015. 35 с.
2. Наукові школи / В.В. Власенко та ін. Біла Церква: Білоцерківський державний аграрний університет, 2003. 88 с.

UDC 636.82:575

Biriukova O.D., doctor of agricultural sciences

Basovskiy D.M., candidate of biological sciences

Institute of Animal Breeding and Genetics n.a.M.V. Zubets of the National Academy of Sciences of Ukraine

irgt.spetsrada@ukr.net

FEATURES OF THE APPLICATION OF GENOMIC ASSESSMENT OF BREEDING VALUE

It has been demonstrated that the share of genomically evaluated breeding stock for breeding stock reproduction in Ukraine is rapidly increasing, reflecting the global trend towards the use of this method in dairy cattle breeding programs.